

Z přístupné vyhlídky zbudované na zřícenině Nového Hrádku se naskýtá zcela jedinečný pohled na dva do sebe zaklesnuté říční meandry Dyje, rakouský Umlaufberg a moravský Ostroh, jehož šířka je pouhých 110 m a výška 50 m. Meandry vznikly erozní činností řeky v geologickém podloží biotitických svorů. V okolí zříceniny převažují dubohabřiny s druhově bohatým bylinným podrostem, v němž nechybí například brambořík nachový, lilie zlatohlávek či vemeník dvoulistý. Přimo na nádvoří rozkvétá v červnu kriticky ohrožená divizna ozdobná. Na osluněných stráních pod hradem byl zjištěn kavyl Ivanův, oman oko Kristovo, kosatec pestrý, žebříce pyrenejská nebo vzácná zapalíčka největší. Zřícenina je zimovištěm netopýrů hvízdavých, denní úkryt zde nalézá puštlík obecný. Staré kamenné zidky obývá početná populace užovky stromové a ještěrky zelené. Na řece loví skorec vodní a pestrý ledňáček říční.

Z vyhlídky Nového Hrádku je v ostrém pravotočivém zákrutu Dyje dobře patrná 80 m vysoká stěna Vraní skály. Je tvořená řadou skalních výchozů s pestrým horninovým složením pararul a ortorul. Díky své jižní expozici má Vraní skála charakter skalní stepi s množstvím teplomilných druhů rostlin a bezobratlých živočichů. V časném jaru zde rozkvétá křivatec český a později zářivě žluté trsy tařice skalní. V červnu ožíví skalní římsy kosatec pestrý. Na skalních teráskách byla nalezena vzácná svízelka piemontská a sveřep kostrbatý. V létě pak oměj jedhoj, hvězdnice chlumní, běložárka větvitá a rmen barvířský. Ještě v šedesátých letech minulého století hnízdil na Vraní skále sokol stěhovavý, jeho hnízdiště nyní využívá výr velký. Lokalita Vraní skály je z důvodu ochrany vzácných druhů veřejnosti nepřístupná.

V nivě údolí vznikly ve středověku na říčních terasách Dyje za přispění člověka u dnes již zaniklých mlýnů louky – Uhlířova, Gálišská a Faltýskova. Jsou druhově velmi bohaté s vysokým podílem nápadně kvetoucích širokolistých bylin. Hojná je například kopretina bílá, chrastavec rolní, šalvěj luční, divizna rakouská, jetel luční, zvonek rozkladitý či smolníčka obecná. Vzácněji lze potkat vstavač osmahlý, voskovku menší, mochnu bílou nebo kýchavici černou. Rozkvétlé louky lá-

kají množství motýlů, z nichž mnohé druhy náleží mezi vzácné a ohrožené, jako například jasoň dymnívkový.

V rámci soustavy Natura 2000 je oblast součástí Evropsky významné lokality Podyjí a Ptačí oblasti Podyjí, která je vymezena pro dva vzácné druhy ptáků – strakapouda jižního a pěničky vlašskou.

Lesy v okolí Lukova

V okolí obce Lukov převažují listnaté a smíšené lesy. Na plošině převládají bohaté bukové doubravy a bohaté dubové bučiny s habrem. Na svazích nad řekou Dyjí najdeme zakrslé doubravy a na hraně údolí fragmenty skalních borů s typickými nízkými, místy až bonsaiovitě tvarovanými dřevci borovice lesní. Mimo převažujícího dubu zde najdeme širokou škálu dalších dřevin – habr, buk, lípy, javory, jilmy, jeřáby, jasan a další jednotlivé nebo skupinovitě vtroušené druhy.

V minulosti byly lesy zejména na plošině člověkem pozměněny. Najdeme zde zbytky umělé vysazených monokultur borovice lesní, smrku ztepilého nebo modřínu opadavého, které pomalu podrůstají původními listnatými druhy, zejména habrem a dubem. Nepůvodní druhy jsou tak postupně buď přírodní cestou anebo umělou výsadbou nahrazovány domácími dřevinami, které na tyto lokality přirozeně patří.

Vybrané okrajové partie lesa slouží prezentaci k přírodě šetrných způsobů péče o les, popř. speciálních zásahů prováděných ve prospěch zvláště chráněných druhů či společenstev. Zbývající část lesů je (po dosažení přírodě blízkého stavu) postupně ponechávána přírodním procesům.

13 Les v údolí Klapera potoka mezi Lukovem a Čížovem

Turistika

Lukov kvůli své malebnosti bývá častým výletním cílem návštěvníků Národního parku Podyjí. Díky hezkému prostředí v obci se vyplatí již pouhá procházka po Lukově okolo mnoha zachovalých objektů vesnické architektury a dvou nedávno rekonstruovaných rybníčků v samotném centru obce.

Určitě nejatraktivnějším výletním cílem v okolí Lukova je zřícenina Nového Hrádku nad údolím řeky Dyje přibližně 3 km jižně od obce. Nový Hrádek je pěšky pohodlně dostupný po červené turistické značce vedoucí podél bývalé „železné opony“, od křižovatky Příkladky pak po značce zelené. Zřícenina Nového Hrádku, jedna z nejhezčích vyhlídek nad údolím Dyje, je veřejnosti přístupný památkový objekt provozovaný Správou Státního zámku Vranov nad Dyjí a bývá každý rok zpřístupněn od začátku května do konce září. Z nejvyššího bodu zříceniny je nádherný výhled na meandrující hluboko zařezanou Dyjí a naproti ležící Nationalpark Thayatal na území Rakouska.

14 Nádvoří Nového Hrádku na romantické kresbě...
15 ...a na fotografii ze současnosti

Vydá-li se návštěvník po červené značce směrem opačným, dorazí po necelých 5 km do Čížova, vůbec nejmenší obce na území ochranného pásma Národního parku Podyjí. Kromě příjemné procházky lesem se může těšit i na zbytky „železné opony“, které tu byly v roce 1990 po zrušení hraničního pásma zachovány jako připomínka pro budoucí generace. V těsném sousedství zbytků železné opony leží budova Návštěvnického střediska Správy Národního parku Podyjí a malá expozice hornin typických pro území národního parku.

Cyklisté, kteří vyjíždějí z Lukova na návštěvu národního parku, také často volí za cíl především zříceninu Nového Hrádku. Pokud se vydávají dále na východ, mohou se dostat po cyklotrasách přes vinici Šobes do lokality Devět mlýnů a přes pás znojemských vřesovišť mezi Hnanicemi a Kraví horou až do samotného Znojma. Zpáteční cesta do Lukova vede přes vyhlídku Králův stolec, bývalou Mašovickou stělnici a obec Podmolí, celý výlet je dlouhý téměř 40 km a je určen především pro zdatnější cyklisty.

16 Nový Hrádek – přístup k objektu staršího hradu vede přes mělký příkop
17 Pohled z nejvyššího bodu Nového Hrádku na český Ostroh, řeku Dyji a louku na rakouském Umlaufbergu patří k těm nejkrásnějším

Z Lukova směrem západním se po cyklostezce č. 48 dostaneme okolo Čížovského rybníka do Čížova. Pokud se rozhodneme pokračovat směrem na západ, určitě stojí za to dojet až do Vranova nad Dyjí a prohlédnout si místní zámek i romantické okolí. Pokračujeme-li z Čížova směrem k jihu, dojedeme po necelých 4 km na hraniční most přes řeku Dyji a můžeme si prohlédnout nejmenší rakouské městečko Hardegg. Zde se naskýtá celá řada atraktivních turistických cílů na území Nationalparku Thayatal. Pro návrat do Lukova je možné zvolit buď stejnou cestu, nebo absolvovat již velmi náročný výlet (téměř 60 km) přes Niederfladnitz, Unterretzbach, Hnanice a hlavní cykloturistickou trasou přes Devět mlýnů, vinici Šobes a Podmolí zpět do Lukova.

Městys Lukov

669 02 Lukov 92
tel.: +420 515 236 506, e-mail: obeclukov@tiscali.cz
www.mestys-lukov.cz

Správa Národního parku Podyjí

Na Vyhlídce 5, 669 01 Znojmo
tel.: +420 515 226 722, e-mail: info@nppodyji.cz
www.nppodyji.cz

Autoři textů: Jan Kos, Petr Lazárek, Anna Maixnerová, Petr Vančura; Autoři fotografií: archiv Jihomoravského muzea ve Znojmě, archiv Správy Národního parku Podyjí, Petr Lazárek, Katarína Stejskalová, Robert Stejskal, Zdeněk Tunka; Vydařila: Správa Národního parku Podyjí v říjnu 2017; Grafická úprava, sazba a tisk: Profi-tisk group s.r.o.

Věž kostela sv. Jilji nad jednou z lukovských stěch

Na první pohled nenápadné malebné seskupení domků a usedlostí kolem kostelíka, při bližším zkoumání sídlo plné paradoxů. Málokterý městys přece čítá jen něco přes čtvrt tisíce obyvatel – a přitom působí majestátně. Pranýř tu stojí jako varovně vztyčený prst, který evidentně neodkazuje jen k minulosti. A kolem krása, kam se člověk podívá, jako pohlazení a připomínka, že příroda je přívětivá náruč, věčná jako naděje.

Poloha obce

Lukov je jednou z nejmalebnějších obcí ochranného pásma Národního parku Podyjí. Leží v ploché zemědělsky obhospodařované krajině v přibližné poloviční vzdálenosti mezi Znojmem a Vranovem nad Dyjí.

Geologické poměry okolí Lukova jsou velmi pestré. Většina zdejších hornin je metamorfovaných, jedná se zejména o dvojslídne svory, biotitické otoruly, krystalické vápence či erlány, k mladším usazeninám pak patří fluvialní sedimenty nebo spraše.

Území je z větší části odvodňováno Lukovským potokem, který ústí přímo do řeky Dyje asi 3 km západně od obce. Zalesněné území mezi vlastní obcí a ústím Lukovského potoka je protkáno velmi hustým systémem krátkých a velmi hlubokých roklí, které činí tento terén velmi obtížně přístupným. S výjimkou dvou rybníků v samotném středu obce (nedávno rekonstruovaných) se v okolí Lukova žádné významnější vodní nádrže nevyskytují.

Z historie obce

Kouzelné místo na východním úpatí Lukovské horky (420 m.n.m.). Není divu, že již ve 13. století si ho vyhlédli první obyvatelé a vybudovali tu své sídlo. První písemná zmínka o obci je z roku 1284. Ovšem už v roce 1190 se v zakládací listině Louckého kláštera objevuje zmínka o osadě Prilucea, zřejmě budoucím Lukovu.

Jako všechny vesnice se i tato přenesla přes staletí jako majetek různých rodů, které jej získaly koupí, sňatky nebo dědictvím. Jako ves koupil Lukov v roce 1548 nejvyšší pražský purkrabí Wolf Krajíř z Krajku. Když se pak o deset let později prodával dvůr, fara a pivovar, už se Lukov honosil titulem městečko. Je zřejmé, že se se svým právem várečným, soudním a tržním, řadil k důležitým sídlům.

Do třicetileté války žilo v Lukově převážně české obyvatelstvo. To se změnilo po roce 1648, kdy se v opuštěných českých usedlostech začali zabydlovat němečtí obyvatelé. V opačném pořadí se historie opakovala po roce 1945.

V červnu toho roku se po vysídlení německého obyvatelstva začali v městečku usazovat první čeští osídlenci. Začali tu žít život na hraniční čáře se všemi omezeními, která však šla na ruku ochraně přírodních krás.

Současný znak Lukova (status městysu mu byl vrácen 2008) vychází z vyobrazení na prastaré pečetě z roku 1749. V pečetním poli se nachází tři kulaté věže a po obvodu je nápis Miesteczko Lukowa.

Při cestě do městysu návštěvník neomylně přijede na náves, vlastně náměstíčko. Kostel sv. Jiljí tu ční nad okolím již od roku 1749. Současnou podobu kostel získal 1829. Varhany vyrobil 1841 varhanář Ignác Reinold. Památkou je tato stavba od roku 1958.

Sv. Jiljí

Pochází údajně ze zámožnější rodiny v Athénách v Řecku. Přesto od dětství vynikal štedrostí, již dokumentuje příběh o tom, jak cestou do školy svým pláštěm obdaroval žebráka. Po smrti rodičů rozdal zděděný majetek a odplul do Gallie.

Usídlil se v jeskyni, u níž našel pramen. Podle vyprávění si ohočil laň a jejím mlékem se živil. Laň a šíp se ostatně staly jeho atributy. Proč i šíp? Visigotský král Flavius Wamba se na lovu právě při pronásledování jeho laně ocitl u poustevníkovy jeskyně. Jeden z lovců prý vystřelil šíp, kterým ovšem zasáhl Jiljího, u kterého laň hledala ochranu. Vše mělo šťastný konec. Král s poustevníkem uzavřeli přátelství, jeho vyústěním bylo založení kláštera. Jiljí, jehož jméno se dá přeložit jako 'ochránce', dal mnichům řeholní pravidla sv. Benedikta. Klášter se stal požehnáním pro široké okolí. Sv. Jiljí je patronem kojících žen, pastevců, myslivců, tělesně postižených, kovářů a lesů.

Pranýř

Vedle kostela nelze přehlédnout pranýř z roku 1609, což potvrzuje letopočet na jednoduché římse, jež obepíná hlavici. Pranýř je tvořen hranolovým pilířem se zkosenými hranami, hlavice má tvar čtyřbokého jehlanu. Je patrné, že jej kdysi zdobil ornament. Podstavec tvoří dva kruhové kameny.

Dávný nástroj msty a trestu se hrdě tyčí na pahorku a evokuje zcela přesvědčivé doby, kdy se právo soudní vykonávalo na očích všem. Majiteli Lukova v té době byli Streinové ze Schwarzenawy.

Bývalo to místo, na kterém byli veřejné potupě a ostudě vydáni všanc ti, kteří se něčím provinili. Dělo se tak na veřejných prostranstvích – u dřevěného sloupu, v kleci nebo u kamenného sloupu, ke kterému bývali nešťastníci poutáni řetězy. Kdo chtěl, mohl je urážet, vysmívat se jim i tělesně je trestat. Takové potupě neušly například hádavé ženy nebo nepoctiví řemeslníci a obchodníci.

Dyje

Řeka Dyje tvoří hranici s Rakouskem jižně od městyse. Převážná část území nynějšího Národního parku Podyjí, na jehož rozhraní Lukov leží, byla do roku 1990 kvůli stanovenému hraničnímu pásmu běžným smrtelníkům nepřístupná. Paradoxně to přispělo k záchraně nádherného říčního údolí. Řeka tu vryla hluboký zářez, někde sestoupila i o více než dvě stě metrů. Nad její hladinou se válí kamenná moře a tyčí se tu bizarní skalní útvary. Divoké přírody se tu našťěstí netkly věci, které lidem zpřijemňují a usnadňují život, ale ubírají prostor přirozenosti a kráse.

Nový Hrádek

Největší klenot však člověk najde, když se vydá jižním směrem od obce, na ostrohu nad meandrem Dyje. Nový Hrádek. Zřícenina, kterou by byl hřích opomenout. Leží v srdci národního parku, pevně a logicky spjatá s řekou, která ji obklopuje jako stráž i ozdoba už po staletí téměř ze všech stran. Mystifikuje pozorovatele, když skrývá své modravé ohyby v zeleni a vydává se za tři snoubící se řeky. Není divu, že tato originální přírodní scenérie i stavební památka v jedné lokalitě láká

často fotografy, výtvarníky i filmaře.

Nový Hrádek leží na nejužším místě vybíhajícího ostrohu. Toto území, na kterém zřícenina hradu stojí, kdysi patřilo městysu Lukov. V polovině čtrnáctého století jej získal moravský markrabí Jan Jindřich, bratr krále Karla IV. Tehdy tu nechal vystavět i lovecký hrádek. Proto je pamětihodnost v současnosti možné vnímat vlastně jako dvě samostatné části: starší je zadní hrad, přední pak tvoří velký dvoukřídlý palác. Z původního hradu se zachovala plášťová zeď a parkánová hradba. Obě stavby odděluje hluboký příkop se zbytky zděných mostních pilířů.

V držení objektu se vystřídali zástupci různých šlechtických rodů z Rakouska, Polska i Čech. Byli mezi nimi také Althannové a Stadničtí. To se stal hrádek součástí vranovského panství. V polovině 17. století ho částečně dobyli Švédové a od té doby začal chátrat. Ještě v 19. století však svým majitelům sloužil jako lovecké sídlo.

Po první světové válce užíval Nový Hrádek Klub českých turistů. Sloužil jim k přespání jako turistická noclehárna, coby občerstvovací stanice a také byt pro hajného. V roce 1950 se objekt ocitl v hraničním pásmu a zůstal pro veřejnost tabu až do roku 1989. V současné době má hrádek pro návštěvníky náruč otevřenou a jeho kouzlo je rozhodně nezklame.

Přírodní poměry okolí Lukova

Katastr obce postihuje především centrální část zaříznutého meandrujícího údolí Dyje, které je v rámci ČR jedinečným příkladem výjimečně zachovalého až 160 m hlubokého erozního říčního údolí se zaklesnutými meandry a velkým množstvím geomorfologických jevů.

1 Nedávno revitalizovaný rybník v dolní části Lukova

2 I na dobové pohlednici vypadá panorama Lukova podobně jako dnes
3 Pranýř vedle kostela sv. Jiljí je datován rokem 1609

4 Dům čp. 65 - jeden z objektů zachovalé vesnické architektury
5 Jedna z opravených kapliček stojí u silnice k Hornímu Břečkovu

6 Budova bývalé mlékárny je zajímavým prvkem centra obce
7 Jedna ze zachovalých lukovských stodol

8 Dům čp. 63 – rovněž jedno z hezkých vesnických stavení

9 Bohatě porosty kosatce pestrého lemují horní hrany skal dyjského údolí. Vyhovuje mu vysoký obsah vápníku v horninách lukovské jednotky
10 Kýchavice černá má v Podyjí pouze tři lokality v rozvolněných lesních porostech na vápnitém podkladu. Populace na lukovském katastru je nejpočetnější